

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre. . . . 6 kor.
Egyes szám 20 fillér.

Megjelenik minden hó
1-ő és 15-ik napján.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG:
Városhaza, földszint 8. szám.
Ide kerülj a kéziratokat.

KIADÓHIVATAL:
Városi könyvtárban álltat
írodája, ide küldendő az elő-
fizetési díjak és hirdetések.

== KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI KÖZLÖNY. ==

Főszerkesztő: Dr. K. TÓTH MIHÁLY tanácsnok. ♦ Felelős szerkesztő: KONCZ ÁKOS főlevéltáros, tb. tanácsnok.

Polgármesteri jelentés az 1912. évről.

Bevezetés.

Tekintetes törvényhatósági bizottsági közgyűlés!

Szokásos polgármesteri évi jelentésemet az 1912. évről előterjeszteni kívánván, amidőn általában vissza tekintek erre az 1912. évre, emez évnék ama kimagasló eseménye mellett, hogy ebben az évben tette a törvényhozás egyetemi várossá a mi városunkat, engemet is az az érzés száll meg, melyet annak idején Vergilius panasztolt, amidőn a királytól parancsára a multnak fájdalmakat okozó eseményeit kellett felsorolni.

Igen, mert az 1912. év egyike volt ugyan Debreczen életében az eseményekben igen gazdag éveknék, a rózsás illúziók kivirulásának korszaka, de aztán bekövetkezett a gyors lehervadás, és sok dolgot, amit a rózsás illúzió termelt, nem lehetett egyszerre nem létezőnek tekinteni, nem lehetett lefújni vagy megsemmisíteni, így aztán ez az 1912. év Debreczen életében nagyon küzdelmes s nagyon emlékeztető év volt.

Ki ne emlékeznék ma még arra, hogy vár-tuk a 3-ik egyetemet, majd lángoltunk a görög katolikus püspökségért, a Hortobágyból már százezreket váltunk beszédni, midőn a földmivelésügyi miniszter kiküldöttjei itt megjelentek (éppen a hírhedt nappá vált július 4-én) bejárván a Hortobágyot, konstataálták, hogy az minden-képpen alkalmas arra, amire törvényhatósági bizottságunk alkalmasnak tartja, hogy tudniillik mezőgazdasági jövedelmezőbb célokra kihasznál-tassék és a jóság tenyésztésre is az eddignél alkalmasabbá tétessék.

És ki ne emlékeznék, hogy az év az általános pénzhiány tudatában nyílt meg, amikor a rendkívül kifejtett spekuláció könnyedén vállalkozott megküzdeni a lehetetlenségekkel, amikor városunkban is egyszerre megvalósíthatónak véltünk minden szükségessé modern intézményt?

Városunk a fuszgagnak híresztelt Debreczen nem akart hinni a régi elfogadott s századok által igazolt elvnek: „lassan menj, tovább

érsz“ s mágas árákért vásárolta a város szabályozása s szépítése érdekében a telkeket, adományozta a pénzt s az ingatlanokat (Bethlen-utca 39. számú a ref. egyházkerületnek, Adlérné féle házat a dalárdának, másikat a siketnémnak stb.) s erején s tehetségén felül adományozta sok oly célra, melyeket mar előbb is bőkezű áldozatkészséggel honorált.

Nem akarom s nincs is jogom kritika tárgyává tenni az egyes eseményeket, pláne a törvényhatósági bizottsági közgyűlés határozatait; tényeket, eseményeket kell csoportosítanom, s ezeken áttekintve állapítom meg, hogy bár a református egyház bérházának, a mi városi bérházunknak, vízvezetéknek s még néhány építkezésnek alkalmából városunk népe között 6—7. milliónyi rendkívüli pénz oszlott szét, s e miatt nem érezte meg a mi közönségünk mindjárt az év tavaszán bekövetkezett rendkívül feszült pénzügyi állapotot, mégis az 1912. év városunkban is, mint országszerte közgazdasági tekintetben rendkívül ros-z év volt, melyben polgáraink, kereskedőink s egész városunk csak szegényed-tünk, adósodtunk.

Egyebekben szolgáljanak igazolásomul az alábbiakban elősorolandó tények s események.

Számonkérőszék.

Főispán ur az év folyamán március hó 6-ik és augusztus hó 31-ik napján számonkérőszéket tartott, mely alkalommal az ügyek menete rendben találtatott.

A közigazgatási bizottság.

A közigazgatási bizottság minden hónap 5-én megtartotta rendes havi ülését.

A közgyűlések.

Törvényhatósági bizottságunk a mult évben tartott 7 rendes és 2 rendkívüli közgyűlést és pedig rendes közgyűlések voltak jan. 31., március 28., május 30., július 3., október 30., nov. 28. és december 19-ik napjain; rendkívüli közgyűlések voltak: július 18. és szeptember 11-ik napjain.

Az 1912. évi zárószámadás bevételének összesítése.

A címek és rovatok megnevezése	E l ő r á s				Lerovás				Hátralék 1912-ik év végével		1912. évre előirányzottot		E szerint az 1912. évi előírást az előirányzatnál			
	hátralék az 1911. év végén		1912. évi előírást összesen		korona		f		korona		f		több		kevesebb	
	korona	f	korona	f	korona	f	korona	f	korona	f	korona	f	korona	f	korona	f
Pénztármaradvány			7.710,98		7.710,98					82.361,44						74.650,46
I. Samsoni birtok	4.380		18.073,95		22.453,95		22.454,95							593,95		
II. Martonfalvi birtok			11.766,92		11.766,92		11.766,92							216,92		
III. Szováti birtok			131.639		131.639		131.639							38		
IV. Debreczeni birtok : Szántó- és kaszálóföldek	48.089,27		488.556,40		536.585,67		437.117,07			99.478,60						5.291,13
V. Hortobágyi puszta	7.240,13		327.286,03		334.526,16		291.871,69			42.654,47						
VI. Ménes	455,50		442.417,73		442.873,23		441.429,64			1.660,50						
VIII. Városi épületek	24.496,96		443.142,99		467.639,35		430.768,30			36.871,15						78.363,27
IX. Városi földő			119.357,84		119.357,84		117.729,64			1.628,20						4.278,64
XI. Cserép- és teglafarvátás	11.082,50		147.091,93		158.174,43		145.486,28			12.627,15						85.821,16
XII. Könyvnyomda			15.000		15.000		15.000			15.000						34.968,07
XIII. Fuvvarozás			499,28		499,28		499,28								109,28	
XIV. Javadalom			134.505,48		135.505,48		135.505,48			141.296,08						6.790,60
XV. Vasárvám és piaci jövedelem			107.485,91		107.485,91		107.485,91			110.224,65						2.738,73
XVI. Követelések, kamatok	110		826.239,85		826.349,85		826.349,85							4.686,81		
XVII. Közigazgatás			127.093,91		127.993,91		127.993,91			100.245,66						27.748,25
XVIII. Egyházak, közmívelődési intézmények			14.186,67		14.186,67		14.186,67			16.830,44						2.643,77
XIX. Városi rendőrség			25.135,13		25.135,13		24.195,13			940						5.835,13
XX. Városi színház	292		8.512		8.504		8.504			9.000						488
XXI. Városi közművek			113.349,92		113.349,92		113.349,92									2.013,41
XXII. Arvaszék			1.795		1.795		1.615			180						171
XXIII. Katonai és illetőségi ügyosztály	359.763,52		1.002.296,57		1.362.060,09		738.553,99			623.531,10						891.861,50
XXIV. Közegeti megadoztatás	455.865,28		4.080.400,77		4.536.266,05		3.716.693,88			819.572,17						505.179,68
Együtt																216.659,60

Az 1912. évi zárszámadás kiadásainak összesítése.

A címek és rovatok megnevezése	E l ő í r á s						Lorovás	Hátralék 1913.ik év végével		1912. évre elő- irányzatolt	E szerint az 1912. évi előírás az előiránynál			
	hátralék az 1911. év végén		összesen					korona			f	több		kevesebb
	korona	f	korona	f	korona	f		korona	f			korona	f	
	korona	f	korona	f	korona	f		korona	f			korona	f	
I. Sámsoni birtok	—	—	4,071,67	—	4,071,67	—	—	—	—	—	—	173,50		
II. Martonfalvy birtok	—	—	35,148,74	—	35,148,74	—	—	—	—	—	—	—		
III. Szobrányi birtok	—	—	75,499,88	—	75,499,88	—	—	—	—	—	—	—		
IV. Debreczeni birtok	53,90	—	156,218,93	—	156,218,93	—	—	—	—	—	—	—		
V. Hortobágyi puszta	4,533,19	—	53,015,90	—	57,549,09	—	—	—	—	—	—	—		
VI. Ménés	12,467,44	—	271,248,29	—	283,715,73	—	—	—	—	—	—	—		
VIII. Erdőség.	—	—	170,081,42	—	170,081,42	—	—	—	—	—	—	—		
VIII. Városi épületek	—	—	20,737,22	—	20,737,22	—	—	—	—	—	—	—		
IX. Városi fürdő	—	—	71,535,63	—	71,535,63	—	—	—	—	—	—	—		
X. Közigazgató	—	—	120,507,18	—	120,507,18	—	—	—	—	—	—	—		
XI. Cserép- és téglagyártás.	—	—	31,416,46	—	31,416,46	—	—	—	—	—	—	—		
XII. Könyvnyomda	—	—	18,933,50	—	20,457,70	—	—	—	—	—	—	—		
XIII. Fuvározás	1,524,20	—	9,055	—	9,055	—	—	—	—	—	—	—		
XIV. Javadalmak	—	—	33,904,29	—	33,904,29	—	—	—	—	—	—	—		
XV. Vásárvám és piaci jövedelem	—	—	784,775,10	—	789,775,10	—	—	—	—	—	—	—		
XVI. Tartozások és kamatai	—	—	394,380,39	—	394,380,39	—	—	—	—	—	—	—		
XVII. Közigazgatás	1,639,31	—	606,513,19	—	598,563,19	—	—	—	—	—	—	—		
XVIII. Egyházak, közművelődési intézmények	3,660	—	444,549,86	—	444,549,86	—	—	—	—	—	—	—		
XIX. Városi rendőrség	38,37	—	22,494,53	—	22,494,53	—	—	—	—	—	—	—		
XX. Városi színház	—	—	286,085,28	—	286,085,28	—	—	—	—	—	—	—		
XXI. Városi közművek	1,385,25	—	86,206,40	—	86,206,40	—	—	—	—	—	—	—		
XXII. Arvaszék	—	—	46,997	—	46,997	—	—	—	—	—	—	—		
XXIII. Katonai és illetőségi ügyosztály	—	—	7,716,54	—	7,739,67	—	—	—	—	—	—	—		
XXIV. Községi megadóztatás	23,13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Együtt	25,669,79	3,748,363,04	3,774,082,89	3,766,687,58	7,945,25	3,667,752,23	133,774,97	58,164,16	—	—	—	—		

Az 1912. évi zárószámadás.

A házipénztárnál 3.716,693 K 88 f. rendes bevétellel szemben a rendes kiadás 3.766,687 K 58 f., vagyis kiadási többlet 49,993 K 70 f.

A 14.943,569 K 52 f. rendkívüli bevétellel szemben a rendkívüli kiadás 14.189,819 K 74 f. s így a rendkívüli bevételi többlet 753,749 K 78 fillér.

Az átmeneti 76,212 K 20 f. bevétellel szemben az átmeneti kiadás 768,340 K 03 f., tehát kiadási többlet 602,127 K 83 f.

Ha a fenti számadatoknál mutatkozó 753,749 K 78 f. bevételi többletből levonjuk a rendes és átmeneti kiadás többletet 742,121 K 53 f., kapjuk a végösszesítésnél mutatkozó 11,628 K 25 f. pénztári maradványt.

Ha az 1912. évi költségvetésben előirányzott összegeket a tényleges befolyt és kiadott összegekkel hasonlítjuk össze, a végeredmény, vagyis a pénztári maradvány egy és ugyanaz lesz és pedig:

1. Rendes bevétel volt előirányozva 3.791,880 K 69 f., tényleg befolyt 3.716,693 K 88 f., vagyis keveslet 75,186 K 81 f.

2. Rendkívüli bevétel volt előirányozva 453.700 K. tényleg befolyt 14.943,569 K 52 f., vagyis több 14.489,869 K 52 f.

3. Átmeneti bevétel volt előirányozva — K — f., tényleg befolyt 76,212 K 20 f., vagyis több 76,212 K 20 f.

Tehát előirányozva volt összesen 4.245,580 K 69 f., tényleg befolyt 18.736,475 K 60 f., vagyis több 14.566,081 K 72 f. Ezen összegből levonásba hozatik a rendes bevételnél mutatkozó 75,186 K 81 f. keveslet, bevételi többlet lesz 14.490,894 K 91 f.

I. Rendes kiadás előirányozva volt 3.667,752 K 23 f., tényleg kiadott 3.766,687 K 58 f., vagyis több 98,935 K 35 f.

II. Rendkívüli kiadás előirányozva volt 577,828 K 46 f., tényleg kiadott 14.189,819 K 74 f., vagyis több 13.611,991 K 28 f.

III. Átmeneti kiadás előirányozva volt — K — f., tényleg kiadott 768,340 K 03 f., vagyis több 768,340 K 03 f.

Tehát összes előirányzat volt 4.245,580 K 69 f., tényleg kiadott 18.724,847 K 35 f., vagyis több 14.479,266 K 66 f.

Összesítés:

Többlet bevétel 14.490,890 K 91 f.

Többlet kiadás 14.479,266 K 66 f.

Különb. mint pénzt. maradv. 11,628 K 25 f.

Debreczen sz. kir. város ügyforgalmi kimutatása.

Az ügyek minősége	Ugydarab	
	belkattartott	elintéztett
	d a r a b	d a r a b
Elnöki ügyek	4482	4482
Tanácsi ügyek	25,091	25,496
Közigazgatási bizottsági ügyek	1105	1041
Közgyűlési ügyek	586	586
Szegényügyek	625	625
Árvaszeki ügyek	10,488	10,488
Rendőrségi ügyek	20,274	20,241
Mezőrendőrségi ügyek	5840	5840
Községi bírósági ügyek	4297	4297
Bűnügyosztályi ügyek	20,611	20,611
Anyakönyvi bejegyzések	6202	6202
II-od foku rend. bünt. bíróság	1947	1947

Vagyonmérleg 1912. év végén.

Vagyon.	
Földbirtok	62.333,407-26 K
Erdőség	12.765,148-87 K
Épületek	27.244,635-78 K
Vállalatok	2.671,388-38 K
Butorok, eszközök és felsze- vények	416,952-30 K
Közművek	7.019,824-84 K
Allatállomány	200,368-36 K
Anyagok és termények	572,084-27 K
Javadalmak	7.606,272-60 K
Cselekvő tőkék	13.744,597-11 K
Cselekvő hátralékok	1.599,773-67 K
Városi muzeum	100,066— K
Városi könyvtár	8,350-05 K
Készpénz	94,217-39 K
Letétszerű alapok fedezete	1.589,599— K
Együtt	137.966,685-78 K

Teher.

Adósság: Osztrák-Magyar bank- nak	16.681,614-04 K
Magyar kir. államkincstárnak	20,859-62 K
Alföldi takarékpénztárnak	1.191,320-27 K
Debr. Első Tak.-pénztárnak	1.186,137-76 K
Ipar- és Keresk. banknak	292,940-08 K
Renyovszky-fele kölcsön	3.500,000— K
Magyar-Bank R.-T.	6.000.000— K
Összesen	28.872,871-77 K
Szenvedő hátralékok	29,117-05 K
Belkörü kölcsönök	413,806-95 K
Letétszerű alapok	1.589,599— K
Különböző célokra megsza- vazott tőkék	227,611-16 K
Tartalék	2.743,651-53 K
Javadalmak	692,289— K
Követelések tartaléka	119,800— K
Tiszta vagyon	103.277,939-32 K
Együtt	137.966,685-78 K

Katonai és illetőségi ügyek.*I. Honvédelmi/ügyek.*

1911. évi szeptember hó 1-től 1912. évi december hó 31-ig besoroztattak

a hadsereghez:

a katonai nevelő- és képzőintézetek növendékei.	3
egyévi önkéntesek	19
más önkéntesek	17
összesen	39

a honvédséghez:

a honvéd nevelő- és képzőintézetek növendékei.	3
egyévi önkéntesek	2
más önkéntesek	3
összesen	8

Az 1890., 1889. és 1888. évi születésű és az 1911. évre felhiva volt korosztálybeltek közül 1911. évi szeptember hó 1-től, 1912. évi december hó 31-ig besoroztattak

a hadsereg ujoncjutaléka javára	2
a hadsereg póttartaléka javára	1
összesen	3

Az 1912. évi fősorozás 1912. évi aug. hó 12., 13., 14., 16. és 17-ik napjain tartatott meg a Pavillon laktanyában levő sorozóhelyiségben.

A felhívott három korosztályban összeirt hadkötelesek száma:

1891. évi szülöttek I. korosztály:	555
1890. „ „ II. „	264
1889. „ „ III. „	274
összesen	1093

Ezek közül sor alá nem jött:

I. korosztályból:

meghalt	2
idegen járásban nyert illetőséget	3
távol maradt	10
önkéntesek gyanánt előre belépett	11
összesen	26

II. korosztályból:

idegen járásban nyert illetőséget	1
távol maradt	4
önkéntesek gyanánt előre belépett	1
összesen	6

III. korosztályból:

meghalt	4
távol maradt	7
összesen	11

Ekként sor alá került:

I. korosztály	529
II. „	258
III. „	263
összesen	1050

Besoroztattak:

I. korosztályból:

a hadsereg ujonc-jutaléka javára	167
a hadsereg póttartaléka javára	26
a honvédség ujonc-jutaléka javára	50
a honvédség póttartaléka javára	11
visszahelyeztetett	262
fegyverképtelen	2
töröltetett	9
kórházba küldetett	2
összesen	529

II. korosztályból:

a hadsereg ujonc-jutaléka javára	42
a hadsereg póttartaléka javára	5
a honvédség ujonc-jutaléka javára	15
a honvédség póttartaléka javára	1
visszahelyeztetett	178
fegyverképtelen	16
kórházba küldetett	1
összesen	258

III. korosztályból:

a hadsereg ujonc-jutaléka javára	57
a hadsereg póttartaléka javára	22
a honvédség ujonc-jutaléka javára	15
a honvédség póttartaléka javára	7
fegyverképtelen	161
töröltetett	1
összesen	263

Idegen illetőségű hadköteles előállítottat 358

Az 1912. évben sem katonai, sem népfelkelő szemlék nem tartattak.

Előfog adatot a katonaság részére 102, a lakosságnál mint átkelő beszállásoltatott:

tábornok	19
törzstiszt	78
főtiszt	298
családtag	1
legény	9610
ló	985

Adóügy.

Debreczen sz. kir város mint testület, az államvasut mint közvetlen fizetőkre és a lakosságra 1912. évben a következő adóösszegek irattak elő:

Allami adóban.

	Kor.	I.
Múlt évi hátralék	1.654,946	61
1912. évre előirt földadó	383,899	24
„ „ „ házbéradó	677,598	10

1912. évre előírt házosztályadó	3,633:50
„ „ „ I. o. ker. adó	75,144:50
„ „ „ II. o. ker. adó	48,028—
„ „ „ III. o. ker. adó	542,720:07
„ „ „ IV. o. ker. adó	200,390:45
„ „ „ nyilv. számad.	

köt. vall. adója	379,232:56
1912. évre előírt tőkeamatadó	27,106:31
„ „ „ ált. jöv. pótdó	494,544:06
összesen	4,487,243:40

Ebből a közvetleneket illeti.	291,732:85
Marad a lakosság terhére	4,195,510:55
1912. évi szaporodás	94,498:47
összesen	4,290,009:02
1912. évi törlés	285,351:23

Marad végleges tartozás a lakos- ság terhére	4,004,657:79
---	--------------

A lakosság által befizetett	2,320,209:01
Év végén mutatkozó hátralék az egyes számla-lapokon	1,734,381:65
Év végén mutatkozó túlfizetés az egyes számla-lapokon	49,932:87

Orsz. betegpótlási pótdó.

1911. évi hátralék	72,128:88
1912. évi előírás	110,553:30
„ „ szaporodás	3,401:68
összesen	186,083:86

1912. évi törlés	10,355:63
Marad végleges tartozás	175,728:23
Lakosság által befizetett	102,529:62
Év végén mutatkozó hátralék az egyes számla-lapokon	77,024:75
Év végén mutatkozó túlfizetés az egyes számla-lapokon	3,826:14

Hadmentességi díj.

1911. évi hátralék	56,125:97
1912. évi kivetés	20,980—
„ „ szaporodás	5,494—
összesen	82,599:97

1912. évi törlés	9,456:67
Marad végleges tartozás	73,143:30
1912. évi befizetés	26,145:05
Hátralék az 1912. év. végén	46,998:25

Fegyveradó.

1911. évi hátralék	1,185:20
1912. évi kivetés	342—
„ „ szaporodás	488—
összesen	2,015:20

1912. évi törlés	—
Marad végleges tartozás	2,015:20
1912. évi befizetés	1,157:22
Hátralék 1912. év végén	857:98

Mözgazdasági cseléd segély pénztár járuléka.

1911. évi hátralék	1,663:20
1912. évi kivetés	1,934:40
„ „ szaporodás	2:40
összesen	3,600—

1912. évi törlés	—
Marad végleges tartozás	3,600—
1912. évi befizetés	2,362:80
Hátralék 1912. év végén	1,237:20

Ebadó.

1911. évi hátralék	5,851—
1912. évi kivetés	3,317—
„ „ szaporodás	7—
összesen	9,175—

1912. évi törlés	959—
Marad végleges tartozás	8,216—
1912. évi befizetés	4,163—
Hátralék 1912. év végén	4,053—

Idegenadó és illeték befizetések 1912. évben	34,677:19
Ref. egyháziadó befizetések 1912. évben	112,146:14
Végrehajtási költség befizetések 1912. évben	37,165:32
Intési díj befizetések 1912. évben	1,815:60
Házalásiadó befizetések 1912. évben	24—
Keresk. és iparkam. illeték	28,946:40
Községi adó	863,063—
Utadó	171,996:15
Nyirvisszahályozási járulek	34,067:01

Birtoknyilvántartás.

Adásvételi szerződés bemuttatott	587 drb
Telekkönyvi hatóságtól érkezett	1229 „
Átíratott beltelek	238 „
„ ondódi föld	81 „
„ új föld	162 „
„ tanya föld	30 „
„ kaszáló	33 „
„ szőlőskert	226 „
„ majorsági föld	88 „
„ libakerti föld	9 „

1912. évben az adóügyszályhoz érkezett	28,515 ügydrb
Ebből elintéztést nyert	27,479 „
Elintézetlen maradt az év végén	4,036 „

A szárazföldi éghajlat hatása a növénytermelésre és állattenyésztésre.

Irta: Dr. Hegedűs István th. Árvászekéi ülnök.

Az éghajlat nemcsak az emberi szervezet fejlődésére, az ember szellemi, erkölcsi és fizikai életére, hanem a mezőgazdaságra, a növénytermelésre és állattenyésztésre is döntő befolyást gyakorol. Az éghajlat szabja meg, hogy mely vidéken teremjen a datolyapálma, mely vidéken a buza, a fenyő s végül az éghajlat az a tényező, amely a hegységek örökhohepte magas régióit s a sarkvidékek jégmezőit terméketlenségre kárhoztatja.

A tropikus égvő alatt a kultúremler vaszorgalma ismeretlen, mert ott egyetlen emberi fénytámas a télenség. Ott a természettel való küzdelem hiányzik s az csupan a tikkasztó bőség elleni védelemre szorítkozik. Ott egy pitággal betöltött terület huszonötször, a banánával betelepített gyümölcsös százhuszor annyi embert eltart, mint a buzával bevett ugyanolyan terület s hozzá-hihetetlen kevés fáradsággal, mert összes termelési költsége a gomirtás, némi talajporhánítás s az éret gyümölcsökkel megrakott ágak lemeztése.

Ezzel ellentétben az észak hideg éghajlata alatt, az ember erejét a természettel a léfenttartásért folyó nehéz küzdelem meríti ki olyannyira, hogy nem szervekedhetik társadalommá s erejéből nem szentelhet semmit a kulturális és fénytízési javak előállítására. A kultúra áldásait azok égvő nem élvezik ott, ahol a hideg megdermeszti, mint amott, hol a meleg elpusztítja az emberi akaratot és tevékenységet.

A mérsékelt égvő az, hol a kultúra virágzik, hol az ember a legnemesebb hivatásainak élhet.

De nemcsak a földrajzi fekvés gyakorol döntő befolyást a közgazdasági életre, hanem a terület földrajzi alakulata is. A sík és hegy váltakozása teszi az ember gazdasági tevékenységét változatosná, azon hatás által, melyet épen az éghajlat hőmérsékletére és csapadékeloszlására gyakorol. Mig Svájc magas fekvésű almain az erdő- és legelő gazdálkodás otthonos, Ázsia nagy síkságain az eső hiánya és a nyári éjszakák fagyja ezen vidékek lakóit a legkülterjesebb mezőgazdaságra kárhoztatja.

A folyamhálózat óriási jelentőséggel bír egyrészt a vizszállítás olcsósága, másrészt a csatornázás, öntözés és vízelvezetés miatt egy a növénytermelésre, mint az állattenyésztésre. Ha egy pillantást vetünk a térképre, ismerve az európai államok közgazdasági helyzetét, rögtön világos lesz előttünk, hogy egy a mezőgazdaság, mint az ipar és kereskedelem ott fejlődött a virágzás legmagasabb fokára, hol egyeb fel-

tételek mellett a területeket bő folyam- és csatorna-hálózatok tagolják, avagy e területek partjait a tenger hullámai mossák. Délamerika és Ázsia belseje fejlődésében azért marad vissza, mert nincsen folyambálózata. A kedvező folyamhálózatú bíró területek nagy ipari és mezőgazdasági feladatok letéteményesei.

A tenger a folyamhálózatnál még nagyobb közgazdasági jelentőséggel bír. Anglia magas színvonalú gyáriparát, kereskedelmét és mezőgazdaságát a tengernek köszönheti. A tenger a világkereskedelemnek és a gyáriparat ellátó gyarmatok alapításának első feltétele s ahogy az ó-és középkorban Phönícia, Görögország, Karthágó, Róma, Velence, a Hansa városok, portugálok, spanyolok, hollandok, most a nyugati államok, élükön Angliával, kisebb nagyobb mértékben közgazdaságuk virágzását a tengernek köszönhetik. Európa a világ fölötti kulturális fölényét hosszú tengerparti vonalának és mérsékelt éghajlatának köszönheti. Mig Európában minden 40 □-mértföldre, addig Ázsiában minden 115, Afrikában pedig csak minden 150 mértföldre esik egy mértföld tengerpart.

A tenger két irányban szerepel mint hatalmas közgazdasági tényező. Elsősorban mint közlekedési eszköz, mely a közgazdaság mindhárom ágára nagy jelentőségű befolyást gyakorol, de főként az iparra és kereskedelemre; másodsorban, mint éghajlatszabályozó. Mint közlekedési eszköz jobban kedvez az iparnak és kereskedelemnek, mint a mezőgazdaságnak, de mint éghajlatszabályozó kárpótolja a mezőgazdaságot az előbbi adóssáért, mert a növénytermelésre és állattenyésztésre gyakorolt kedvező befolyása a tengerpartvidéki mezőgazdaság virágzását biztosítja. A tenger mérsékli az éghajlat szélsőségeit. Partvidéken a tél enyhébb és a nyár hűvösebb, mint a szárazföld belsejében, hasonló évi hőmérséklettel bíró kontinentális országokban. — Newyork Nápollyal egy szélességi fok alatt fekszik s mig Newyork fölött nem messze a Labrador mentén jégsvátatok vannak s a tengerben jéghegyek uszkálnak, addig Angliában a myrtus, babér és kamélia szabadon telel, de, a szőlő be nem érik.

Növénytermelés és állattenyésztés tekintetében ez nagyborejű különbség, mert sok növényt kiállja ugyan a tél fagyát, de a nyár hevét nem nélkülözheti. Norvégiában a közepes évi melegség a partvidéken nagyobb, mint az ország belsejében s ott a partvidéken az állatok tovább legelhetnek, mint az ország belsejében, hol a tengernek és áramlatainak kedvező befolyása elenyészik.

A levegő hőmérséklete szabályozza a levegő mozgását, a légköri nedvesség sűrűsödését s azt, hogy a levegő nedvességét a légáramlat hol adja

át a talajnak, Tengerparton nappal a tenger felől a szárazföld felé áramlik a levegő, mert a föld jobban fölmelegszik a víznél; éjjel pedig megfordítva, a szárazföldről a tengerre fúj a szél, mert a víz kevésbé hűl ki a földnél. A szél ereje, gyorsasága szintén a lég meleg és hideg közötti különbségének nagyságától függ. A keleti szél, mely Ázsia—Európa szárazföldterületeiről jön, kevés vízpárt tartalmaz és talajszáritó. Az északi szél hideg, mert az örök hóval fedett országok és jéghegyek képezik szülőhazáját. A déli szelek esőt hozók, mert a meleg légáramlat tengerek felett hűződik el, vízpárákkal dusan megrakodva érkezik s kismérvű hőszüledés folytán is a páratartalom folyóvá lesz, felveszi eredeti alakját és áldást, jólétet fakasztó esőjét elhullatja.

A talaj és növényzete jobb hővezető, mint a levegő; éjjel gyorsabban kihűl, ha pedig hideg tárgy páras levegővel érintkezik, a levegő hőmérséklete süllyed s a párák sűrűsödve a hideg tárgyra lecsapódnak, előáll a harmat, melynek törvényszerűségei ugyanazok, mint az esőnek. A meleg szobában hidegvízzel telt pohár izzadása nem más, mint esőképződés, a befagyott ablak nem más, mint hó-, illetve jégképződés. A toronyból leöntött víz a levegő ellentársa folytán esőcseppekké forgácsolódik, mint magasban folyóvá lett vízpára. Perzsiában az esőt, hol az ritkaság, dus harmat pótolja, míg Egyiptomban a Nilus áradása.

A hideg, meleg, szárazság, nedvesség, szélcsend, szél, légnyomás, világosság, sötétség változása az állat- és növényvilág milliárd élőlényének szervezetében is alkotó vagy romboló, életető vagy halálhozó változást szül s ez maga az élet, melynek nyomában pusztulás jár, mert a természetben minden szerves lény pusztulása élető erővel bír. A halál új élet forrása azért, hogy a természet háztartásában helyet, életfeltételt terem, a növény- és állatvilág életét folyamattá teszi, vagyis az élet kiegészítő része.

Az éghajlatnak a növényi és állati szervezetre gyakorolt élető és romboló hatásait igazoló néhány érdekes példát sorolok föl.

Sötétben a növény chlorofilt nem termel s az époly fehér vagy sárga, mint a békéreg, vagy a rovar földalatti sötétben élő álcája.

A hideg égőv madarai, állatai egyszínűek, a meleg égőv madarai, lepkéi élénk, tarka-barka színűek.

A vándormadár tolla északon egyszínű szürkésbarna, míg délen kékes-fehér, zöldes-fekete színűre változik.

A néger ujszülött bőre vörös, ha napfény éri, fekete lesz.

A bőrtönbe zárt fogoly arcszíne fakósárga.

bőre száraz, nem izzad, vízelete gyakori és világos, epéje híg, csontja puha s törékeny lesz.

A napstűtő pusztai legelőn felőtt csikó csontja kemény, izma edzett és raganyos, mint a sivatag antilopjéé.

Ha az állat nélküli a sötét istállóban a fény igaztó erejét, nemi idegei sorvadnak, látóképessége megbénul, sőt meg is vakul.

Minél közelebb él az ember az egyenlítőhöz, bőre annál sötétebb és vastagabb.

Hideg éghajlat alatt többen esznek az emberek melegtérmeles céljából, mint a meleg éghajlat alatt.

A hideg a tüdő működését fokozza, míg meleg éghajlat alatt a szervezet szénfogyasztásu kevesebb.

A hideg a vese kiválasztását gyarapítja, a meleg a máj tevékenységét nagyobbitja.

A tehén teje téiben kevesebb és zsirtalánabb, mint nyáron. Braziliában és Keletíndiában a tehén teje kevés, de igen nagy zsirtartalmu. A forró Afrikában és Jávában a ló utódaiban égpy visszafejlődik, kicsi lesz, mint Izlandban.

Délamerikában a birka gapju helyett szórt termel, míg Tibetben a marha és ló szőre között finom, pehelyszerű gapju nő.

Ember és állat egyaránt ködös, esős időben több vizet ürít ki, mint amennyit megivott.

Száraz levegőben a tüdő működése fokozódik, a bőr kigőzőlgés nagy, ilyenkor gyakori a tüdőlob, bőrhámás és kiütés.

Páras vízgőzzel telt levegőben a bőr és tüdő kigőzőlgése szünetel s helyettük e munkát a vese kénytelen átvenni, minek következménye rendszerint nátha, hasmenés, valamint a tüdő és máj sokféle megbetegedése.

A házinyul, kecske s a juh nem szereti a nedvességet s a lóra, szarvasmarhára már kevésbé veszedelmes, a bivaly és sertés vele szemben érzéketlen, sőt a meleg esőt mindkettő szereti.

Tartós nedves idő a juhgapju mennyiségének és minőségének egyaránt árt.

A nedves levegőn táplálkozó állat husa kevésbé izletes.

A tenger színe felett magasabb fekvésű vidéken a szervezetet kisebb légnyomás éri, ott a vérkeringés gyorsabb, a bőrkigőzőlgés és a tüdő működése nagyobb, ott az állat vérkeringési szervei jobban kifejlődnek. Ily vidéken bár ritkább a levegő, de mégis több élelyt tartalmaz, mint a mélyebb vidékek páras levegője.

A föld alatt dolgozó bányász állandóan izzad, vérkeringése és lélegzése lassu s a széntartalom vérében felszaporodik, mert a tüdő szénavkiűszőből munkája akadályozva van.

A szélcsend és szélvihar egyaránt kedvezőt-

len az állati szervezetre. A szélséng nehezíti az elpárolgást, pedig ilyenkor éppen a bőrkigőzölés fokozódik, viszont a keleti hűvös, száraz szél a tüdő- és szív működését gyorsítja s nem ritkán tüdő- és toroklobbot idéz elő.

A meleg, nedves déli szél gyengítőleg, kábitólag hat a szervezetre.

A nyugati szél bágyadtá teszi az állatot, míg az északi hideg szél a hűlés következményeivel jár.

A homokosvidék és mocsáros vidék felett repülő légáramlat az állatvilágra veszedelmes. Dél- és Nyugat-Afrika partjain a forró és száraz Khamsin a bőr megbetegedéseit idézi elő. — Ugyanezen szél Egyiptomban és Kelet-Afrikában az ember és állat bőreit, torkát kiszárítja, s a bőrt, mintha tüvel szurkálnák, égetnek, fájdalmat okozva, izgatja. Az arabiai Samum a tengeren keresztül szárazságát elveszti s ezzel forróságából is veszít s Olaszország partvidékeire Sirocco név alatt, Spanyolországba Solano név alatt érkezik meg. Hatása alatt a halak a tengerben elgyengülnek, a madarak mélyen, a víz és talaj felett rapülnek; a kutya vonit, a legelésző marha sűrűn felkapja fejét s hosszasan bög; a sertés gödröt tur és abba belefekszik, a juhok sűrűn összeállnak s fejeiket egymás hasa alá dugják.

Ázsia és Afrika mocsariból elpárolgó mi-azmakkal telt levegőt a szél szárnyaira veszi s utjában a félelmetes sárgaláz és egyéb, gyakran halálalá végződő betegségeket idéz elő.

Tehát Anglia, Hollandia, Franciaország s a többi nyugati államok fejlett állattenyésztésüket nemcsak virágzó iparuknak, tőkéjüknek, szakértelmüknek és munkásságuknak köszönhetik, hanem a kedvező éghajlatuknak is. A darvas, lép és szarvatalan primigenius, a svájci frontosus és az alpesi brachiceros nem ismeri a mi gyepléglőnket felperzselő s olykor fehérmarháinkat megfizető aszályt, kánikulát. Egymásután foglalkozom a lappjelgű, aztán a hegyi és az alföldi fehér marha tenyésztési vidékeinek éghajlatával s annak az állattenyésztésre gyakorolt befolyásával.

Európa nyugati partjai Dánia azon csucsától, mely a keleti tengert az északitól elválasztja, a Néva torkolatáig, azután a Keleti tenger délibb partvidékei a Visztula, Warthe, Odera, Elba mentén Holstein, Dietmarsch, Hannovera, Ostfriesland, Hollandia, Belgium s Franciaország északnyugati részei az éghajlattól az állattenyésztésre kedvezően ható minden feltételekkel megáldott vidékek.

(Folyt. köv.)

HIRROVAG.

— **Olvasóinkhoz.** Mai lapunkban kezdjük meg dr. Hegedüs István árvaszéki ülnöknek sok tudással megirt tanulmányát az éghajlat hatásáról a növénytermelés és állattenyésztésre, a számtelenség hatásáról az éghajlatra, az aszály elleni talajművelés feltételeit, az öntözést, az alföld állattenyésztését, az alföld mezőgazdasága fertőzésének akadályait. A kiváló munkát olvasóink szíves figyelmébe ajánljuk.

20,487—20,715/1913.

Árverési hirdetés.

A város tulajdonát képező Árny Bika telke utáni 35 hold 800 négyszögöl, a Posta-féle 35 hold; végül a Vecsey—Zádor-féle 13 hold 307 négyszögöl földnek 1914. év október 1-től 1917. évi október hó 1-ig haszonbérbe adása rendeltetvével, ezen árverésre határnapul 1913-ik év november hó 19-ik napjának délelőtti 10 órája a városház nagytermében tüzetett ki, melyre az érdeklődők azzal hivatnak meg, hogy az árverési feltételek a hivatalos órák alatt a városi számvevőségél megtekinthetők.

Kelt Debreczen sz. kir. város Tanácsának 1913. évi november hó 10-én tartott üléséből.

A városi Tanács.

Megjelent! Uj könyv!

**Debreczen régi büntető-
joga és ennek alkalmazása
a különböző bűnesetekben
:: 1547-től 1750-ig. ::**

Eredeti jegyzőkönyvek nyomán írta:

Konczházi KONCZ ÁKOS

Debreczen sz. kir. város főlevéltárosa, th. tanácsnok.

Ára 3 korona.

Megrendelhető a szerzőnél (Városház,
levéltári hivatal.)

